

Francisc Schneider

Copilarie sub trei cârmuiri

INAINTE DE RĂZBOI

5693 - 5711

(1933, 27 iulie - 1941, 21 iunie)

Grădinița

În toamna anului când am împlinit patru ani am fost înscris la grădiniță. Era grădinița germană situată nu departe de noi. Mergeam împreună cu prietenul meu Bandi, însoțiți de doamna Szajko. Deși nu știam prea multe cuvinte germane m-am acomodat rapid cu copiii și domnișoara Grete, o educatoare tânără și frumoasă care ne învăța cântece vesele și diverse jocuri. Primăvara am început să pregătim un program de cântece, poezii și piesa Albă ca zăpada și cei șapte pitici. Eu am fost al cincilea pitic. M-am amuzat cântând „Haiho-haiho”. Serbarea de sfârșit de an școlar, ținută la restaurantul elegant al satului, în fața părinților a constituit cel mai mare eveniment trăit de mine până atunci. Ziua următoare, duminică, am participat la „Kirvai”, cu toată grădinița. Lumea s-a adunat în costume populare în fața bisericii catolice, de la capătul tramvaiului 5. În față era fanfara urmată de o mulțime de drapele scoase din biserică și de poporul dominat de tineri și copii cântând și dansând.

În același timp au fost remarcate persoane având ținută discordantă cu majoritatea și evenimentul. Tineri cu pantaloni negri, cămașă brună, având în diagonală ce trecea peste umărul cu epoleți o curea neagră, iar pe cap aveau o șapcă neagră cu cozoroc, în față având și o insignă cu zvastică. Mulțimea a înconjurat biserica și apoi s-a îndreptat spre restaurant. De-o parte și alta a coloanei erau ceilalți săteni aplaudând și apostrofând pe unii din coloană. Nu am mers până la capăt, căci după un timp Edeș m-a dus acasă.

Vara a trecut repede, cu joacă. Duminicile mergeam cu unchiul Carol la gârla de dincolo de calea ferată, în partea dinspre sat era nisip în care ne jucam și din când în când intram în apa mică până la genunchi. Adulții se avântau în larg până la păpuși și uneori apăreau cu câte o lipitoare prinsă de piele, de care scăpau punând sare pe animal. Am fost atent supravegheați să nu ne depărtăm de mal. Într-un moment de neatenție Ani s-a dus mai departe și a dispărut sub apă, doar părul se mai vedea plutind. Unchiul Carol s-a repezit spre ea și a scos-o învinățită și schimonosită de spaimă. Din fericire totul s-a terminat cu bine, dar ea nu s-a mai apropiat de apă niciodată.

Într-o dimineață unchiul Carol nu s-a dus la servici, stătea palid în pat cu mari dureri de burtă. Bunica stătea lângă el cu un lighean în care erau urme de sânge de la vărsătură. Mama i-a dat apă cu bicarbonat. Mai târziu, bunica m-a luat de mână și ne-am dus la medicul satului, domnul doctor Munteanu, care locuia lângă Primărie: Edes a spus despre ce este vorba și l-a rugat să vină acasă să-l vadă. Am ajuns acasă și la scurt timp a venit și domnul doctor. A

explicat că trebuie să stea în pat, i-a prescris medicamente, iar după masă a revenit cu un vas în care a pus apă cu niște prafuri. Vasul continua cu un tub cu

Feri, 2 ani, unchii Otto și Carol. 1935

mama prietenului meu Bandi, plângând că nu pot urma grădinița germană pentru că sunt evreu. Așa am luat la cunoștință, la vârsta de cinci ani, de discriminarea rasială.

Așa că al doilea an am mers la grădinița românească, situată nu departe de noi, lângă biserica ortodoxă. În prima zi, m-a dus mama și m-a prezentat la doamna educatoare, tanti Rodica, care m-a luat de mână și m-a dus printre copii cu care repede m-am împrietenit. Stiam românește, așa că nu am avut probleme ca să mă înțeleg cu ei și să pot urmări poveștile cu „Făt frumos”, zâne și zmei. Au fost și lecții despre sat, oameni și animale, cum trebuie să mâncăm și să ne purtăm. Mi-au plăcut mai ales jocurile cu cântece: „Coroana e rotundă”, „Am pierdut o batistuță”, cu atât mai mult cu cât mă țineam de mână cu fetița doamnei educatoare, Doinița, pe care am îndrăgit-o din prima zi. Uneori trecea pe la grădiniță soțul lui tanti Rodica, un bărbat voinic, elegant îmbrăcat.

Grădinița fiind aproape, mă duceam singur. În drum spre grădiniță mă întâlneam cu fiul brutarului care, cu un coș mare pe spate ducea produsele comandate acasă. Nouă ne aducea zilnic pâine și cornuri. Un corn îmi revenea mie și-l duceam la grădiniță să-l mănânc de gustare în pauza de ora zece.

Uneori cotrobăiam în noptiera lui Edes, cu multe obiecte rămase de la bunicul Feri. Mă tenta în special un ceas de buzunar, pe care-l trăgeam și-i urmăream tic-tacul. Când auzeam că vine Edes, puneam la loc și închideam sertarul. Ceasul însă mă obseda, așa că într-o dimineață am pus ceasul în buzunar și în drum spre grădiniță, la câteva case de noi, m-am așezat la marginea șanțului de lângă drum, am scos ceasul din buzunar și am deschis capacele urmărind mecanismul cu roțițele și cu un bețișor mișcam câte una dintre ele. La un moment dat, am văzut-o pe Edeș în fața mea, încruntată. O vecină m-a văzut și a alarmat-o. Când am venit acasă de la grădiniță, am primit o bătaie de pomină cu lingură de lemn, sculptată și pictată cu motive populare maghiare. Lingura aceasta o păstrez cu sfințenie în vitrina cu bibelouri, împreună cu ceasul bunicului.

picurător, iar capătul l-a introdus în fund. Așa a rămas câteva zile, fără să fie permisă mâncarea. După câteva zile a scăpat de tub, putea să se scoale, dar avea voie numai anumite mâncăruri pe care Edeș le prepara cu multă atenție, respectând cu strictete indicațiile domnului doctor, care venea zilnic să-l examineze.

Așteptam cu nerăbdare toamna să mă duc iar la grădiniță, să-mi reîntâlnesc prietenii de acolo. Nu a fost să fie așa, căci cu câteva zile înainte de a merge la grădiniță a venit la noi doamna Szajko,

Iarna aceluia an a fost deosebit de bogată în zăpadă și tata ne plimba duminicile cu sania pe strada noastră și ne luptam cu bulgări, căutând să-l țintim cât mai bine. Având de făcut niște reparații la nenea Farcaș din strada vecină s-a înțeles cu el să facem o plimbare cu sania lui, trasă de cei doi cai din gospodărie. Așa că într-o duminică dimineața, bine înfocoliți, am fost urcați în sanie alături de tata, având pe capra saniei pe nenea Farcaș, dând bice cailor. Am gonit spre susul străzii și am cotit spre stânga, pe calea Șagului. Am trecut de Fratelia, apoi în plin câmp, am lăsat în urmă fabrica de cărămizi și apoi am cotit spre satul Șag, până la podul peste Timiș. Acolo ne-am oprit să ne dezmoțim și apoi, înapoi spre casă. Am mâncat cu poftă și am adormit buștean până după-masă târziu.

La sfârșitul iernii, camera de servicii din curte a fost închiriată domnului Kovesi, un sculptor venit la Timișoara din Turda, care și-a amenajat un atelier unde sculpta mici figurine bibelou, realiza apoi tiparul în care turna materialul care se întărea și în final, pune în cuptor să devină ceramică. Mă uitam la el fermecat de manevrele lui vrăjitoresci. A stat la noi aproape un an și la un moment dat nu a mai apărut. Mult timp după aceea mă jucam cu figurinele nefinisate rămase de la el.

Unchiul Dezső. 1942

Primăvara, când în sat vecinii noștri sărbătoreau paștele și ne aduceau ouă colorate și prăjituri, bunica m-a dus la Timișoara, la Sinagogă, să luăm mașes, pasca, de sărbătoarea paștelui evreiesc, Pesah, iar peste două zile am intrat în sinagogă, unde la parter se rugau în cor, zgomotos, bărbații, iar la etaj, în liniște, femeile. Mă plimbam ba în curte și discutam cu băieții, ba în templu. Spre amiază, când slujba s-a terminat, bunica m-a strigat să vin lângă ea și m-a prezentat lui Dezso baci, unchiul meu, fratele bunicului Feri. De atunci, când mergeam cu bunica la Sinagogă, am stat lângă el și-l urmăream un timp cum se roagă. Știam că oamenii se roagă, căci în fiecare vineri seara, bunica și mama, aprindeau lumânări și se rugau, ținându-ne de mână pe mine și pe Ani.

Din când în când, bunica și mama adunau ciorapii care trebuiau cârpiți și haine descusute sau cu nasturi lipsă, pentru a le repara. Participam și eu la acțiune, căci bunica m-a învățat să cos nasturi și găurile de la ciorapi.

Vara, de ziua mea, când am împlinit șase ani, am primit cadou o bicicletă. Am învățat repede să merg cu ea, și goneam prin sat, urmat de grupul de copii din vecini. Unii dintre ei au învățat să meargă pe două roți cu bicicleta mea. Dar cea mai mare parte a timpului jucam ascunsa, aruncatul pietricelelor la țintă, cățărutul pe copaci și câte altele. Mai rar stăteam la masă să jucăm moara, popa prostu, nu te supăra frate sau domino. Uneori organizam expediții prin grădini, la capătul satului sau pe câmpul și pășunile dintre Fratelia și Chișoda veche. Din când în când, duminica după-masă, îmbrăcați frumos, mergeam la cinematograful Papp de lângă biserică și stația de tramvai. Primul film văzut de mine a fost Albă ca zăpada și cei șapte pitici. M-a impresionat până la lacrimi. Am mai văzut filme cu Stan și Bran, cu Shirley Temple, de care m-am îndrăgostit. Dar cel mai mult mi-a plăcut Tarzan, regele junglei, după care ne

jucam de-a Tarzan în grădina noastră. Mama mi-a povestit că a cunoscut familia lui Johny Weissmuller, Tarzan, originar din Freidorf, satul vecin.

Toamna am continuat, al doilea an, în grădinița românească. Afară de jocuri, ne-am amuzat cu litere și cifre, socoteli. Era anul pregător pentru școală. Într-o zi a intrat în clasă soțul educatoarei noastre. Pentru prima dată l-am văzut într-o ținută militărească, cu pantaloni negri și cizmă, cămașă verde. Era grăbit și agitat, a venit să-și ia rămas bun de la soție și fetiță. Doamna educatoare a rămas un timp întristată și tăcută. După câteva săptămâni, pe neașteptate, a venit în clasă un funcționar al primăriei, înmânându-i o scrisoare. La citirea scrisorii, tanti Rodica a leșinat, iar Doina a început să plângă. Au lipsit multe zile, timp în care am fost împreună cu grupa mică. Când au revenit, erau îmbrăcate în negru. Atunci am auzit pentru prima dată cuvântul legionar.

Serbarea de sfârșit de an la grădiniță a fost cu poezii, cântece și dansuri naționale. În final au fost prezentați cei care părăsesc grădinița și vor deveni școlari, printre care mă număram și eu, alături de Doina, pe care o voi revedea abia după șapte ani.

Va urma.

Copilarie sub trei cârmuiri

(Evocari mozaice)

Partea I

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie1_0312.pdf

Partea II

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie2_0512.pdf

Partea III

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie3_0712.pdf

Francisc Schneider MD, PhD, Dhc.

S-a născut la Timisoara in anul 1933. A absolvit Facultatea de Medicina Timisoara in 1957. In perioada 1957 – 1960 a fost medic de circumscripție la Certeze-Negresti Oas (ulterior a devenit cetatean de onoare al comunei). Intre 1960 - 1998 a fost profesor de fiziologie la Universitatea de Vest „Vasile Goldis” din Arad.

Are 198 lucrari stiintifice publicate, peste 20 de carti didactice de fiziologie si 8 carti stiintifice, din care mentionam *Bronhomotricitatea* (Ed. Viata Medicala Romaneasca, Bucuresti, 1998) si *Clinical Physiology of the Venous System* (Ed. Kluwer Academic Publishers, Boston, 2003), ambele distinse cu premiul Daniel Danielopolu al Academiei Romane.

Carti literare (eseuri si evocari):

Eseuri medicale si paramedicale (1998)

Respiratii aradene (2003)

Amintiri din Tara de Sus (2004)

Cu vant de sud-vest (2006)

Cu buna stiinta (2009)